

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län för ett beslut att inte inleda förundersökning m.m.**

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot bl.a. Polismyndigheten i Stockholms län för ett beslut att inte inleda förundersökning i ett ärende om bedrägeri. Han begärde också skadestånd.

Utredning

Handlingar i polismyndighetens ärende K128445-06 fordrades in. Av dessa framgick bl.a. följande. Den 27 maj 2006 gjorde AA en polisanmälan om bedrägeri bestående i att han hade råkat ut för en "springnota" vid en taxiresa. I anmälan angavs att taxibilen hade kameraövervakning och att ansvarig för tekniken skulle höra av sig till polisen om man fick fram några bilder. Vidare uppgavs i en tilläggsanmälan, som gjordes senare samma dag, att en av de två gärningsmännen kunde finnas på en övervakningskamera vid en bankomat där taxin hade stannat för att mannen skulle ta ut pengar. Den 7 juli 2006 beslutade inspektören BB att förundersökning inte skulle inledas med motiveringen att spaningsuppdrag saknades. Sedan AA i ett brev, som kom in till polismyndigheten den 21 juli 2006, önskat att bildminnet från bilens övervakningskamera skulle begäras in kontaktade BB den 22 augusti 2006 taxibolaget och fick informationen att det inte gick att ta fram övervakningsbilder som var äldre än 30 dagar.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av det aktuella ärendet.

Polismyndigheten (dåvarande tf. biträdande länspolismästaren CC) kom in med ett remissvar, i vilket hänvisades till ett yttrande från Södertörns polismästardistrikt.

Polismästardistriktet gjorde följande bedömning

Av polisanmälan framgår att gärningsmännen fanns på övervakningsfilm i taxibilen samt eventuellt vid en angiven bankomat. Anmälaren uppger vidare att teknikansvarig på taxibolaget skall inkomma med bilder från taxibilen för de fall han fick fram några.

I avvaktan på att ansvarig tekniker hos taxibolaget skulle kontakta polisen lade förundersökningsledaren ärendet hos sig för att sammanföra de uppgifter som inkom

och eventuellt inleda förundersökning beroende på vilka uppgifter som tillkom i ärendet. Efter sex veckor, då några bilder inte inkommit, fattade förundersökningsledaren beslut om att förundersökning inte skulle inledas eftersom det inte fanns uppgifter som kunde leda utredningen närmare att en misstänkt person kunde knytas till ärendet.

För de fall uppgifter saknas för fortsatt handläggning av ett ärende skall förundersökningsledaren ge direktiv för komplettering av anmälan. För att få fram ett bra underlag för utredning av brott av det här aktuella slaget måste vissa åtgärder snabbt vidtas när anmälan kommer in till polisen. Underlaget, i detta fall bilder ur övervakningskameror vid bankomat och taxi, måste begäras in för att på så sätt få fram ett signalement och eventuellt en identitet på gärningsmännen. Bilder ur övervakningskameror raderas ofta en kort tid efter att bilderna tagits varför det är extra viktigt att utan dröjsmål begära in sådant material. Förundersökningsledaren i det aktuella ärendet borde alltså, enligt distriktets uppfattning, agerat aktivt för att inhämta bilderna och inte förlitat sig på uppgiften i anmälan att teknikansvarig på taxibolaget skulle ta kontakt.

Södertörns polismästardistrikt har för avsikt att påminna personal med delegation som förundersökningsledare att det vid anmälan av den typ som berörs i K128445-06 är av största vikt att vidta långtgående förstahandsåtgärder. Först i och med detta kan ett så fullständigt underlag som möjligt för ett korrekt beslut i förundersökningsfrågan erhållas

Polismyndigheten anförde bl.a. att BB var på sommarsemester när brevet från AA den 21 juli 2006 kom in till polismyndigheten, varför det kom denne tillhanda först den 21 augusti 2006, samt gjorde därefter följande bedömning.

Polismyndigheten delar Södertörns polismästardistrikts bedömning att ansvarig handläggare inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att säkerställa utredning om brottet.

I anmälan och tilläggsanmälan fanns, vid sidan om uppgifter om brottet, uppgift om att eventuella gärningsmän fångats på bild av en eller kanske två övervakningskameror. I avvaktan på att anmälan kompletterades med dessa uppgifter har handläggaren inte tagit ställning till förundersökningsfrågan. Polismyndigheten delar inte heller handläggarens ställningstagande att avvakta med att fatta ett beslut i denna del.

Polismyndighetens bedömning är i detta fall att eventuella kompletterande uppgifter i form av bilder från övervakningskameror inte kan inhämtas inom ramen för en s.k. förutredning. Syftet med en förutredning, som vidtas före förundersökning inlett, är att skaffa underlag för beslut att inleda en förundersökning. De uppgifter (bilder från övervakningskameror) som utredaren väntat på ska komplettera anmälan är inte uppgifter som erfordras för ställningstagande om själva brottet. Uppgifterna är närmare att anse som bevisning för att säkerställa gärningsmannens identitet. Inhämtande av bevisning är inte en sådan åtgärd som i aktuellt fall, till skillnad från t.ex. utredning på plats vid en trafikolycka, skall vidtas inom ramen en förutredning. I avvaktan på en komplettering av aktuellt slag är det således myndighetens uppfattning att en förundersökning borde ha inletts.

Polismyndigheten ser allvarligt på och tycker självklart att det är otillfredsställande att bevisning för utredning av brott förloras på sätt som skett i aktuellt ärende. Myndigheten delar Södertörns polismästardistrikts inställning att det är av största vikt att polismästardistriktet informerar förundersökningsledare om vikten av att vid anmälningar där uppgift om övervakningskameror förekommer, skyndsamt vidta åtgärder för inhämtande av dessa uppgifter.

AA yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

I svensk straffprocessrätt gäller principen om åklagares absoluta åtalsplikt. Enligt 20 kap. 6 § rättegångsbalken (RB) skall åklagaren väcka åtal för brott som hör

under allmänt åtal, om inte annat är stadgat. Denna åtalsplikt är förenad med en motsvarande förundersökningsplikt.

De grundläggande reglerna om förundersökning finns i 23 kap. RB och förundersökningskungörelsen (1947:948). Förundersökning skall enligt 23 kap. 1 § första stycket RB inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. Undantag härifrån görs i fråga om brott som uppenbart inte går att utreda (23 kap. 1 § andra stycket RB) samt för de situationer som avses med reglerna om s.k. förundersökningsbegränsning (23 kap. 4 a § andra stycket RB) och om det förenklade utredningsförfarandet (23 kap. 22 § RB).

För förundersökningar gäller enligt 23 kap. 4 § RB en objektivitetsprincip. Kravet på objektivitet gäller självfallet också ställningstagandet om förundersökning skall inledas eller ej.

Tröskeln för att inleda förundersökning har satts lågt. Det räcker med att det förekommer anledning till misstanke om brott. En förundersökning kan således inledas på mycket vaga misstankar så snart dessa avser något som kan vara ett brott (JO 1953 s. 107). Misstanken måste visserligen avse en konkret brottslig gärning men det är inte nödvändigt att man känner till brottets alla detaljer och inte heller exakt när och var det har förövats (Ekelöf, SvJT 1982 s. 658).

Med hänsyn till det lågt ställda krav som således gäller för inledande av förundersökning torde behovet av kompletterande uppgifter inför ställningstagandet om förundersökning skall inledas eller inte i allmänhet vara ringa.

I det nu aktuella fallet beslutade polismyndigheten, genom BB, den 7 juli 2006 att förundersökning inte skulle inledas. Det kan emellertid inte råda något tvivel om att det fanns anledning att anta att ett brott hade begåtts. Det kan inte heller anses ha varit uppenbart att brottet inte gick att utreda. Förundersökning borde därför ha inletts redan på grundval av de uppgifter som lämnades i polis och tilläggsanmälan. Inom ramen för denna förundersökning skulle polisen därefter skyndsamt ha vidtagit erforderliga förstahandsåtgärder för att säkra bevisningen i ärendet. Jag instämmer således i polismästardistriktets bedömning att förundersökningsledaren borde ha agerat aktivt för att inhämta bilderna från övervakningskamerorna och t.ex. inte endast förlita sig på att taxibolaget skulle höra av sig. Det förhållandet att sådana bilder uppenbarligen raderas efter kort tid visar med all tydlighet på vikten av att skyndsamt vidta åtgärder för att säkerställa eventuell bevisning. Det finns här också anledning att framhålla att polisen, i de fall någon annan åtar sig att tillhandahålla visst material, inte är befriad från skyldigheten att sakligt och objektivt vidta de utredningsåtgärder som krävs om den som åtagit sig uppgiften inte fullgör den (jfr JO 2002/03 s. 139). Slutligen vill jag även påtala att den angivna motiveringen till beslutet att inte inleda förundersökning, att spaningsuppslag saknades, är anmärkningsvärd. Som framgått fanns det ju flera utredningsåtgärder som kunde vidtas.

Sammanfattningsvis förtjänar polismyndigheten kritik för handläggningen av ärendet.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något annat uttalande från min sida än att jag, med anledning av AA:s begäran om skadestånd, vill nämna att JO inte är behörig att pröva yrkanden om ekonomisk ersättning.

Ärendet avslutas.